

κάτεργο

Τρίτη, 19 Ιουνίου 2012

10:16 μμ

Σημασία:

Στη νεότερη ναυτική ιστορία, από της εποχής των [ιστιοφόρων](#) και μετά, με την ονομασία **κάτεργο** χαρακτηρίζονταν κυρίως [παροπλισμένο πλοίο](#), λόγω παλαιότητας, που χρησιμοποιούνταν ως πλωτή φυλακή. Η ιστορία των πλοίων αυτών ανάγεται από την βυζαντινή εποχή.

Στη Βυζαντινή περίοδο "πλοίο κάτεργο" λέγονταν το κωπήλατο πλοίο που έφερε βοηθητικό ιστό (πανί) και που χρησιμοποιούνταν σε πολλαπλές επιχειρήσεις, άλλοτε ως πολεμικό και άλλοτε ως εμπορικό. Παράλληλα όμως, με την ονομασία κάτεργο ή κάτεργα στον πληθυντικό αποδίδονταν είδος ποινής που επιβάλλονταν σε άτομα που είτε είχαν αρνηθεί είτε είχαν διαφύγει τη στράτευση. Η ποινή αυτή αφορούσε υποχρεωτική εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα στα παραπάνω πλοία, περίπου σαν τα σύγχρονα **καταναγκαστικά έργα**. Έτσι το πλήρωμα των κωπηλατών (ερετών), δηλαδή το λεγόμενο «τσούρμο», των πλοίων αυτών το αποτελούσαν κατάδικοι οι ονομαζόμενοι κατεργάρηδες ή γαλεριάνοι.

κάτεργο (το) 1. (παλαιοί.) ιστιοφόρο πολεμικό ή πειρατικό πλοίο με δύο ή τρεις σειρές κουπιών και αργότερα παροπλισμένο και αχρηστευμένο πολεμικό σκάφος, άλλοτε μόνιμα ελλιμενισμένο, που χρησίμευε ως φυλακή καταδίκων, κι άλλοτε ως πλωτός στρατώνας 2. (στον πληθ.-μτφ.) η φυλακή (και οι σκληρές καταναγκαστικές εργασίες που συνεπάγεται συχνά η φυλάκιση).

στέλνω κάποιον στα κάτεργα ή (τον φυλακίζω) 10 χρόνια στα κάτεργα.

Ετυμολογία:

Κατά Μπαμπινιώτην

< μτγν. κάτεργον. ουδ. τού επί. κάτεργος «**καλλιεργημένος**, οργανωμένος» < κατ(α)- + -εργος < εργον. Η σημασία "ιστιοφόρο πλοίο» είναι μεσαιωνική.

171

Βιτριολικόν Σχόλιον: Εναπόκειται εις τον περιδιαγραμμάτου κ. Καθηγητη να μας αναλυσει ποσο **καλλιεργημένοι** ηταν οι **κατεργάρηδες***. **ΑΣ**

• Κατά Σαράφην

«καθ' όλων των έργων», σαν τα σύγχρονα πλοία πολλαπλών χρήσεων όπως είναι τα μπαλκ κάριερες.

9290

• Κατ'εμέ

Η λέξη κατεργο μου θυμίζει πολύ το ρήμα είργω παρά το ουσιαστικό "έργον"

κατείργω, Ιωνη. κατειλ-έργω (v. ἔργω), Cypg. aor. 2

A. "**κατέοργον**" Inscr.Cypg.135.1 H.:—επισης κατειλέργνημι (ανωμ.), Στους Αττικούς: καθειίργω, καθειίργνημι: μέλλων. -είρξω, Ιων. -έρξω:—εισέρχομαι, μπαινω μέσα, κατακλείομαι, φυλακίζομαι, "**τούς περιγενομένους ἐς τὰς νέας κατεῖρξαν**" Ηρόδοτος.5.63; κατεργνήσι [αὐτούς] ἐς μέσα τὰ φρύγανα: μεσα στην ξυλαποθήκη, Ηρόδοτος .4.69
Γενικως πιέζω έντονα, δοκιμαζω την αντοχη καποιου, "κατέργοντες πολλὸν τοὺς Ἀθηναίους" Id.6.102; Πολιορκω, πτόλιν

Επιγραμματα:—

Παθητ.: καταπιέζομαι "ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου" Θουκυδίδης .1.76; "ὑπ' ἀνάγκης" ὄρκοις -ειργόμενοι ib.45; τὸ πολέμῳ καὶ δεινῶ τινι -ειργόμενον: κατι που γινεται υπο την πιεση, την δεσμευση, την υποχρεωση καποιου . . , (ἐνορκος δέσμευση) Θουκυδίδης .4.98.

II. εμποδιζω στερώ κατι από καποιον Ευριπίδου Μήδεια.Med. 1258 (Iyr.): "κατείργοντας νεκρούς τάφου . . λαχεῖν".Iκετιδες.308: καθυστερώ Ατλας2 56 (Iyr.); limit, "τὴν φιλαρχίαν" Πλουταρχος Βιοι, Πομπηιος.53.

Παράγωγα:

- Κατεργάρης < μσον κατεργάρις < κατεργάριος η παραλλαγή κατεργαρέος απαντά μονό στον πληθυντικό οι κατεργαρέοι ή κατεργάρηδες.
- Κατεργαριά: Διαβολιά , εξαπάτηση, ξεγέλασμα, οι κατεργαρηδες ελαμναν ως θαλαμιτες στην καρινα δεμένοι με αλυσιδες (πβλ. κάθε καρυδιας, καρυδι, λυτοι και δεμενοι) ηταν ανθρωποι του του σχοιγιου και του παλουκιου ή του παλουκιου και της φουρκας. ισως και στιγματισμενοι (σιδερωμενοι δια πυρος και σιδήρου). Ποσο Καλλιεργημένοι!

171

Από το καθειργνυμι (κατά + εἴργνυμι)> βγαινει η καθειριξ = πολυετής φυλάκιση φυλακιση για κακούργημα

Ξενόγλωσσα

Ιταλικά: galera

Αγγλικά: galley

Γαλλικά: galère

Εικόνες

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΚΑΤΕΡΓΟ

Φράσεις

Άσε τις κατεργαριές: τις ζαβολιές

Κατεργαρούλη, κατεργαράκο : Χαϊδευτική προσφώνηση σε άτομο που επέτυχε κάποιο κολπο με εξυπναδα.

Ο κατεργάρης και τα παράγωγά του αν και ανήκουν στον κύκλο των λεγόμενων «κακόσημων λέξεων» (pejorative= κακόσημος), εν τούτοις χρησιμοποιούνται συχνά στον καθημερινό προφορικό λόγο και σε ύφος οικειότητας, για να δηλώσουν επίσης «εύσημο χαρακτηρισμό», την ανεκτικότητα, τη συμπάθεια, την επιδοκιμασία, ενίοτε και θαυμασμό τού ομιλητή για τον χαρακτηριζόμενο με αυτές τις λέξεις: Ρε τον κατεργάρη, δεν του ξεφεύγει τίποτε! - Βρε τον αθεόφοβο, τα κατάφερε πάλι] - Μπόρεσε, η αφιλότιμη να παντρευτεί και να κάνει τέσσερα παιδιά, να διακριθεί στην επιστήμη και στο επάγγελμα της και να φτάσει τώρα, με την αξία της, να γίνει και υπουργός! Πρόκειται για λέξεις όπως κατεργάρης, αθεόφοβος, αφιλότιμος, κερατούκλης, μπαγάσας κ.ά., που χρησιμοποιούνται και με θετικό περιεχόμενο (αντίθετα προς λ. όπως απατεώνας, ψεύτης, αχρείος, αλήτης κ.τ.ό-, που έχουν πάντοτε αρνητική σημασία). Τέτοιες λέξεις έφτασαν στην επιδοκιμαστική δήλωση, περνώντας από χρήσεις που δήλωναν ειρωνεία, επιφυλακτικότητα, ανεκτικότητα κ.λπ.

Παροιμίες

Κάθε κατεργάρης στον πάγκο του.

Μεταξύ κατεργαρέων ειλικρινεία,

Τεχνη

Ποίηση

Ο Κυρ Βοριάς παράγγειλεν ούλων των καραβιώνε.

Καράβια π' αρμενίζετε, **κάτεργα** που κινάτε
εμπάτε στα λιμάνια σας γιατί θε να φυσήξω,

Κάτεργο περνά κι' ελαμψαν

Τα αρμενά του

Κάτεργο περνά κοντή

Νεραντζουλα φουντωτη

Δημοτικό

Άσμα τής Κακής Μητρός.

Δέρνεις με, μάνα, δέρνεις με, μά νά μισέψω θέλω,
νά πάω μέ τά κάτερκα μέ τά χοντρά καράβια^①

9313.51 [111]

^①Tall ships: Μεγάλα Ιστιοφόρα πολεμικά

Screen clipping taken: 23/6/2012 4:21 μμ

Τοπωνύμια

Κατά μήκος της ακτής της Προποντίδας ξεκινώντας από το Επταπύργιο και καταλήγοντας στο Κοντοσκάλι (Κούμ-καπ) και το λιμάνι για τις γαλέρες (**Kadirga limani**¹, ο βυζαντινός «**λιμήν των Σοφίων ή Σοφιανών**»), κάτω από τον Ιππόδρομο, γύρω από το ναό του Σέργιου και Βάκχου, απαντούν οι πλουσιότερες συνοικίες του 18ου και 19ου αιώνα.

[ΠΗΓΗ](#)

- 1) λιμένας των κετέργων

Copyright© 2012 by Aris Stougiannidis